

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

Кафедра публічного адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового
інституту управління,
економіки та бізнесу

(підпис)

Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА
«17» вересня 2025 р.

Схвалено на засіданні кафедри
публічного адміністрування
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Рівень вищої освіти

першого (бакалаврського)

(назва освітнього рівня, ОКР)

Галузь знань:

28 Публічне управління та адміністрування

(шифр і назва галузі)

Спеціальність:

281 Публічне управління та адміністрування

(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма:

Публічне управління та адміністрування

(назва освітньої програми)

Розробник силябусу навчальної дисципліни:

Кузьменко Ганна Олександрівна, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування

Викладач:

Серветник Володимир Віталійович, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, доцент кафедри публічного адміністрування

Силябус розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування

Протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.)

Завідувач кафедри *[підпис]* Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

Силябус погоджено з гарантом освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»

«29» серпня. 2025 р.

Гарант освітньої програми *[підпис]* Ганна КУЗЬМЕНКО

Силябус перевірено

«01» вересня. 2025 р.

Заступник директора ННІУЕБ *[підпис]* Ірина КАЛІНА

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____;
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____;
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____;
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» ____ 20__ р., протокол № ____.

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу

Кафедра публічного адміністрування

Назва дисципліни	Управління розвитком територіальної громади
Викладач (-і)	Серветник Володимир Віталійович
Портфоліо викладача (-ів)	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/institut-ekonomiki/kafedra-publichnogo-administruvannya.html
Контактний тел.	+38-(096)-685-88-4*
E-mail:	Servetnyk.vol@gmail.com
Сторінка дисципліни на сайті	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/institut-ekonomiki/kafedra-publichnogo-administruvannya/silabusi.html
Консультації	четвер, 2 години, 11.30-12.50, корп. 2, каб. 19

1. Коротка анотація до дисципліни. Дисципліна «Управління розвитком територіальної громади» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти знань, умінь і навичок з організації, планування та реалізації управлінських рішень, що забезпечують сталий розвиток територіальних громад. Вивчаються механізми стратегічного планування, соціально-економічного розвитку, залучення ресурсів, участі громадськості та міжмуніципального співробітництва. Особлива увага приділяється сучасним підходам до управління в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні.

2. Мета навчальної дисципліни «Управління розвитком територіальної громади» – набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок з управління розвитком територіальних громад, формування здатності ефективно планувати, організовувати та оцінювати діяльність органів місцевого самоврядування для досягнення сталого розвитку громади.

Завдання: знайомити студентів із поняттям, принципами та законодавчими засадами управління розвитком територіальної громади; вивчити методи стратегічного та програмно-цільового планування розвитку громади; сформулювати уявлення про джерела фінансування місцевого розвитку та механізми залучення інвестицій; розглянути інструменти громадської участі в управлінні розвитком громади; навчити оцінювати ефективність реалізації програм розвитку на місцевому рівні; ознайомити з кращими практиками управління розвитком територій в Україні та за кордоном.

3. Формат курсу: очний (*offline*).

4. Програмні результати навчання (інтегральні, фахові компетентності):

Компетентність	Ступінь сформованості компетентності	Оцінювання
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)

Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність використовувати систему електронного документообігу	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність впроваджувати інноваційні технології	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)
Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне, Модульний контроль, підсумкове (залік)

5. Тривалість курсу. 120 годин (4 кредити ЄКТС), з них: 50 аудиторних годин і 70 годин самостійної роботи; залік – 2 години.

6. Статус дисципліни: вибіркова.

7. Пререквізити: дисципліна «Управління розвитком територіальної громади» передбачає попереднє опанування знаннями та вміннями з навчальних дисципліни: «Політика європейської інтеграції», «Організаційно-правові засади державного управління», «Соціально-психологічні аспекти управління», «Теорія та історія публічної служби», «Державна інформаційна політика».

8. Технічне й програмне забезпечення/обладнання: в освітньому процесі використовуються навчальні аудиторії, комп'ютерні лабораторії, конференц-зали, бібліотека. Вивчення окремих тем і виконання семінарських завдань потребує доступу до інформації зі всесвітньої мережі Інтернет, який забезпечується безкоштовною мережею Wi-Fi.

9. Політика курсу. Для успішного засвоєння курсу «Управління розвитком територіальної громади» здобувач освіти має:

- регулярно відвідувати лекційні та практичні заняття;
- систематично, системно й активно працювати на лекційних і практичних заняттях;
- відпрацьовувати пропущені заняття або незадовільні оцінки, отримані на заняттях;
- виконувати у повному обсязі завдання, які вимагає підготувати викладач, належна їх якість;
- виконувати контрольні та інші самостійні роботи;
- дотримуватися норм академічної поведінки та етики.

Курс «Управління розвитком територіальної громади» передбачає засвоєння та дотримання принципів етики та академічної доброчесності, зокрема орієнтації на запобігання плагіату у будь-яких його проявах: всі роботи, доповіді, есе, реферати та презентації мають бути ори-

гінальними та авторськими, не переобтяженими цитатами, що мають супроводжуватися посиланнями на першоджерела. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Оцінювання здобувача освіти орієнтовано на отримання балів за активність на семінарських заняттях, виконання завдань для самостійної роботи, а також виконання завдань, які здатні розвинути практичні уміння та навички за які можуть бути, за рішенням викладача, нараховані додаткові (бонусні) бали (участь у круглих столах, наукових конференціях, олімпіадах та наукових конкурсах серед студентів).

10. Зміст дисципліни: Курс складається з чотирьох змістових модулів. Кожен модуль, у свою чергу, складається з лекційної та семінарської частин (див. навчально-методичну карту дисципліни в додатку):

Змістовий модуль 1. «Теоретичні та інституційні основи розвитку територіальних громад» (лекційні теми 1-3, семінарські теми 1-3):

Тема 1. Поняття територіальної громади: структура, функції, роль у системі публічного управління.

Тема 2. Місцеве самоврядування в Україні: принципи, моделі, органи управління.

Тема 3. Нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад.

Змістовий модуль 2. «Децентралізація та організація управління громадою » (лекційні теми 4-7, семінарські теми 4-7):

Тема 4. Децентралізація влади: сутність, завдання, ключові етапи реформи в Україні.

Тема 5. Повноваження органів місцевого самоврядування та виконавчих органів.

Тема 6. Формування спроможної громади: критерії, виклики, перспективи.

Тема 7. Управління персоналом і лідерство в територіальній громаді.

Змістовий модуль 3. «Стратегічне та програмно-цільове планування розвитку громади» (лекційні теми 8-11, семінарські теми 8-11):

Тема 8. Стратегічне планування як інструмент розвитку громади.

Тема 9. SWOT-аналіз і визначення пріоритетів розвитку.

Тема 10. Програмно-цільовий метод управління розвитком громади.

Тема 11. Моніторинг, оцінювання та коригування стратегій і програм розвитку.

Змістовий модуль 4. «Ресурсне забезпечення та інструменти сталого розвитку громади» (лекційні теми 12-13, семінарські теми 12-13):

Тема 12. Фінансове забезпечення розвитку: бюджет, міжбюджетні трансферти, проектне фінансування.

Тема 13. Участь громади в управлінні розвитком: інструменти, механізми, партнерство, між муніципальна співпраця.

11. Форми і методи навчання. Основними видами навчальних аудиторних занять є **лекції, семінарські заняття, консультації**.

При викладанні **лекційного матеріалу** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як проблемні лекції, лекції-візуалізації.

Проблемна лекція забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє привернути увагу студентів до найбільш важливих проблематичних питань з відповідної теми, визначаючи у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу та спонукаючи слухачів до критичного та самостійного мислення, до осмислення всіх наявних аргументів «за» та «проти», до формування та обґрунтування власної позиції.

Лекція-візуалізація включає візуальну форму подачі лекційного матеріалу за допомогою технічних засобів навчання. Читання такої лекції зводиться до розгорнутого або короткого коментування викладачем візуальних матеріалів, що переглядаються.

При проведенні **семінарських занять** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як-от: робота у малих групах, рольові ігри, дискусія, публічні виступи, виступи з опануванням, групові проекти та кейс-завдання.

Здобувачі опрацьовують інформацію та проводять наукові дослідження самостійно, у свій вільний час, в тому числі за допомогою всесвітньої мережі Інтернеті бібліотек (*див. рекомендовану літературу*), під час занять виконують усні та письмові завдання, виступають із доповідями та презентаціями, що можуть бути підготовленими як у групі, так і індивідуально, моделюють поведінку у конкретних ситуаціях, пов'язаних з проведенням наукових досліджень, апробацією та публікацією їх результатів, підготовкою, виконанням і захистом магістерських робіт.

12. Оцінювання знань здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (https://drive.google.com/file/d/1b19SAAb9_C7rwcO5LCgluDAglSflyArq/view).

13. Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів

	Поточний контроль знань										Модульна контро- льна робота	Залік**	Загальна кі- лькість балів
Теми	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	20	20**	100
Робота на семінарському занятті	10		10		5	10		5	10				
Самостійна робота	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

*Таблиця містить інформацію про максимальні бали за кожен вид навчальної роботи здобувача вищої освіти.

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачу освіти виставляють оцінки з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та розподіл балів, які вони отримують, регламентуються Положенням про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП».

Модульний контроль. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Управління розвитком територіальної громади» проводиться на останньому занятті модуля у письмовій формі, у вигляді тестування, а саме, тести закритої форми: тест-альтернатива, тест-відповідність.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи з навчальної дисципліни «Управління розвитком територіальної громади»:

при оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- оцінка «відмінно» (А) ставиться за правильне виконання всіх завдань (або більше 90% усіх завдань);

- оцінка «добре» (В) ставиться за виконання 80% усіх завдань;

- оцінка «добре» (С) ставиться за виконання 70% усіх завдань;

- оцінка «задовільно» (D) ставиться, якщо правильно виконано 60% запропонованих завдань;

- оцінка «задовільно» (Е) ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;

- оцінка «незадовільно» (FХ) ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Вище наведені оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

«А» – 18-20 балів;

«В» – 16-17 балів;

«С» – 14-15 балів;

«D» – 12-13 балів.

«E» – 10-11 балів;

«FX» – менше 10 балів.

14. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання. Під час вивчення курсу здобувачами виконуються *самостійні роботи* (див. Робоча програма з навчальної дисципліни «Управління розвитком територіальної громади»).

15. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання. Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на поточний і підсумковий (семестровий).

Поточний контроль здійснюють під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять, метою якого є систематична перевірка розуміння та засвоєння теоретичного навчального матеріалу, умінь використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань тощо. Можливості поточного контролю є надзвичайно широкими: мотивація навчання, стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, диференційований підхід до навчання, індивідуалізація навчання тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз законодавства та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- самостійне опрацювання тем;

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на поточний і підсумковий.

Методи поточного контролю: усний контроль (опитування, бесіда, доповідь, повідомлення тощо); письмовий контроль (контрольна робота, реферат, виклад матеріалу на задану тему в письмовій формі тощо); комбінований контроль; презентація самостійної роботи; спостереження як метод контролю; тестовий контроль; проблемні ситуації.

16. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання: залік.

Залік проводиться в усній формі: до завдання входять 2 теоретичних питання, за відповідь на які максимально можливо отримати 20 балів.

Перерахування у традиційну систему:

- 20 балів – здобувач надав правильні та повні відповіді на всі запитання: «зараховано», А, 100-90 балів;
- 15 балів – здобувач відповів на всі запитання, проте допустив певні неточності у визначеннях базових категорій, які не впливають на правильність відповіді в цілому: «зараховано», В/С, 89-75 балів;
- 10 балів – здобувач відповів недостатньо повно і конкретно на поставлені запитання, хоч і відобразив знання основного програмного матеріалу; ця оцінка також відповідає правильній відповіді на одне з двох поставлених питань: «зараховано», D/E, 74-60 балів;
- 0 балів – здобувач надав неправильні відповіді на поставлені запитання, виявив неналежний рівень знань теоретичного та нормативного матеріалу та неспроможність послідовно і правильно аргументувати свою відповідь, або взагалі не в змозі відповісти на поставлені запитання: «не зараховано», F–FX, 59-0.

17. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю

1. Що таке територіальна громада відповідно до законодавства України.
2. Які основні функції виконує територіальна громада.
3. У чому полягає соціальна роль громади у суспільстві.
4. Які види територіальних громад існують.

5. Чим відрізняється сільська громада від міської.
6. Які є основні принципи місцевого самоврядування.
7. Назвіть основні моделі місцевого самоврядування у світі.
8. Які органи утворюють систему місцевого самоврядування в Україні.
9. Яка роль депутатів місцевих рад у розвитку громади.
10. Що таке виконавчий комітет та які його функції.
11. Які основні закони регулюють діяльність територіальних громад в Україні.
12. Як Конституція України гарантує права громад.
13. Що передбачає Європейська хартія місцевого самоврядування.
14. Які документи є основою стратегічного розвитку громади.
15. Яке значення має Закон України «Про місцеве самоврядування».
16. У чому полягає сутність децентралізації.
17. Які основні завдання децентралізаційної реформи.
18. Назвіть ключові етапи децентралізації в Україні.
19. Які переваги отримують громади після об'єднання.
20. Як децентралізація вплинула на повноваження ОМС.
21. Які бувають власні та делеговані повноваження громад.
22. Які функції виконує сільський/міський голова.
23. Які основні повноваження виконавчих органів місцевих рад.
24. Як відбувається розподіл повноважень між різними рівнями влади.
25. У чому полягає контрольна функція місцевої ради.
26. Що означає "спроможна територіальна громада".
27. Які критерії використовуються для визначення спроможності громади.
28. Які проблеми найчастіше виникають у новоутворених громадах.
29. Як визначається адміністративний центр громади.
30. Які чинники впливають на успішність розвитку громади.
31. Що таке кадрова політика в органах місцевого самоврядування.
32. Які вимоги до посадових осіб місцевого самоврядування.
33. У чому полягає роль лідера громади.
34. Які якості має ефективний керівник громади.
35. Як запобігати конфліктам у команді управлінців громади.
36. Що таке стратегічне планування на місцевому рівні.
37. Які етапи включає розробка стратегії розвитку громади.
38. Хто залучається до процесу стратегічного планування.
39. Як визначаються пріоритети у стратегії.
40. У чому відмінність між стратегічним і оперативним планом.
41. Що таке SWOT-аналіз і навіщо він потрібен.
42. Як проводиться SWOT-аналіз громади.
43. Наведіть приклади сильних і слабких сторін громади.
44. Які можливості та загрози можуть впливати на розвиток.
45. Як використовувати результати SWOT-аналізу при плануванні.
46. Що таке програмно-цільовий метод.
47. Які основні елементи цільової програми.
48. У чому переваги програмного підходу до місцевого управління.
49. Які типи програм реалізуються в громадах.
50. Як здійснюється фінансування програм місцевого розвитку.
51. Що включає система моніторингу реалізації стратегії.
52. Які індикатори ефективності використовуються.
53. Як здійснюється оцінювання результатів місцевих програм.
54. Які заходи вживаються при виявленні відхилень у реалізації планів.
55. Хто відповідає за проведення моніторингу на місцевому рівні.
56. Що таке бюджет громади та з яких частин він складається.

57. Які джерела надходжень формують місцевий бюджет.
58. Що таке міжбюджетні трансферти та навіщо вони потрібні.
59. Як громади можуть залучати додаткові ресурси через проєкти.
60. Які інструменти фінансового контролю існують на місцевому рівні.

18. Шкала відповідності оцінок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

19. Рекомендовані джерела (література):

Нормативно-правові акти України:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 04.06.2001 № 2493-III (в редакції 01.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#top>
- Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 № 595-VIII (в редакції 19.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>

Навчальна та довідкова література:

6. Батанов О. В. Територіальна громада - основа місцевого самоврядування в Україні. К.: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
7. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навч. посіб. Херсон: Грінв Д.С., 2015. 264 с. 3. Гураль П. Ф. Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження. Л.: Львів ДУВС "Край", 2008. 468 с.
8. Крайник, О. (2021). Управління розвитком територіальних громад у контексті сучасних викликів. Економіка та суспільство, (33). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-49>
9. Панасюк Р. В. Структурно-функціональна модель об'єднаної територіальної громади як територіальних первинного елемента системи місцевого самоврядування. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. No 1(13). С. 96-103.
10. Сментина Н. В., Фіалковська А. А. Стратегічне планування місцевого розвитку: навч. посіб. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 244 с
11. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Г. Васильченко, І. Парасюк, Н. Єременко / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 256 с.
12. Гончаренко І. В. Соціально економічна політика розвитку сільських територій України : монографія. Львів, 2009. 325 с.

13. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2007. 540 с.
14. Конкурентоспроможність територій : практ. посібн. / А. Ткачук та ін. Київ : Легальний статус, 2011. 252 с
15. Кучабський О. І. Територіальне управління в Україні в умовах реформ : навч. Посібн. Київ : Астролябія, 2010. 304 с.
16. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія. Харків : Вид. ХарПІ НАДУ "Магістр", 2006. 196 с.
17. Територіальна організація влади в Україні : навч.-метод. посібн. / упор. С. В. Зозуля ; Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних установ і організацій. Чернігів: ЦППК, 2009. 68 с.

Інформаційні ресурси:

18. Офіційний сайт Проекту «Децентралізація дає можливості». URL: <https://decentralization.gov.ua/>
19. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua>
20. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
21. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua>
22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>